

ERSTATNINGSNEMNDENE – VIRKEOMRÅDE OG ERFARINGER.

Tingrettsdommer Svein Åge Skålnes

Petroleumlovens kapittel 8 gir fiskere hjemmel for å kreve erstatning som følge av økonomisk tap som påføres av oljevirkosomheten.

§ 8-1. Saklig virkeområde og definisjoner

Dette kapittel gjelder erstatning for økonomisk tap som petroleumsvirkosomheten påfører norske fiskere som følge av at virksomheten legger beslag på fiskefelt, eller medfører forurensning og avfall eller ved at innretning eller tiltak i forbindelse med plassering av denne volder skade.

Erstatningsnemnda.

Det fremgår av loven at erstatningene skal fastsettes av en nemnd. Nemnda består av tre medlemmer, en representant for Oljedirektoratet, en representant for Fiskeridirektoratet og et uavhengig medlem som skal ha dommerkompetanse. Sistnevnte er leder av nemnda. Nemnda oppnevnes for to år av gangen. Nemnda har vært, og er fortsatt, ledet av en tingrettsdommer.

Klagenemnda

Vedtøkene i Erstatningsnemnda kan bringes inn for Klagenemnda, som består av 5 medlemmer og ledes av et medlem med dommerkompetanse. Lederen har vært og er fortsatt lagdommer. Videre er det en representant for Oljedirektoratet, en representant for Fiskeridirektoratet, en representant for fiskeriorganisasjonene og en representant for oljenæringen.

Søkeprosessen.

Det er utarbeidet søknadsskjema som skal fylles ut. Skjemaet har blitt utviklet etter hvert som nemnda har funnet forhold som kan gjøres bedre, for å sikre at søknaden er så godt opplyst som mulig før den kommer til nemnda.

Søknaden sendes til et av tre regionkontorer som gjennomgår og kvalitetssikrer søknaden. Tidligere ble søknadene behandlet ved det enkelte regionkontor, men for å styrke kompetansen ble dette endret. I oversendelsen til sekretariatet gis det også en foreløpig vurdering av søknaden og opplysningene som er oppgitt.

Saken blir deretter behandlet av nemnda i møte. Antall saker i møtet kan variere betydelig avhengig av antallet søknader som kommer til behandling. Saken skal være avgjort i løpet av 4 måneder etter at søknaden er kommet inn, men dette lar seg ikke alltid gjøre.

Vedtakene i nemnda kan påklages til klagenemnda innen to måneder. Erstatningsnemnda behandler alltid klagen og vurderer om den skal ta klagen til følge eller oversende saken til klagenemnda for avgjørelse.

Avgjørelsene i klagenemnda legges til grunn av erstatningsnemnda i den videre behandling av nye saker.

Saker som nemnda har hatt til behandling i perioden fra 2008 til 2015.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Totalt 2008 til januar 2015
Behandlet	24	159	18	3	34	54	5	17	314
Avslag	3	79	7	2	11	19	3	7	131
Innvilget	21	80	11	1	23	35	2	10	183
Omsøkt	4 632 428	28 216 504	3 590 242	918 156	10 129 708	18 115 454	2 195 000	13 214 156	81 011 648
Utbetalt	2 333 100	7 550 500	765 500	300 000	3 905 000	4 432 552	850 000	3 915 000	24 051 652
Møter	2	8	4	2	4	5	2	1	28

Forklaring på hvordan sakene er talt:

- Utgangspunktet er antall saker som er behandlet på møter i det aktuelle året (altså ikke det årstallet søknaden ble registrert mottatt eller det året vedtaket ble signert).
- Saker som er tatt opp på møte, men utsatt av ulike årsaker er ikke talt med før de har fått sin første realitetsbehandling (avslag/innvilget).
- Alle klagesaker er med i overskriften, men innvilget sum er registrert på det året saken var oppe til behandling første gang.
- Alle søknader er bare talt en gang (selv om de er påklaget, og dermed har vært oppe til behandling to ganger i erstatningsnemnda og en gang i klagenemnda).
- Antall møter i klagenemnda er ikke med i oversikten.

Hjemmelen for å kreve erstatning.

§ 8-2. Beslagleggelse

Dersom petroleumsvirksomheten i et område helt eller delvis beslaglegger et fiskefelt, plikter staten i den utstrekning fisket blir umuliggjort eller vesentlig vanskeligjort å yte erstatning for det økonomiske tap dette medfører.

Erstatningen kan fastsettes helt eller delvis som et engangsbeløp eller som faste årlige beløp. Tap som er oppstått mer enn 7 år etter beslagleggelsen fant sted, kan normalt ikke kreves erstattet.

Staten kan kreve regress av rettighetshaveren dersom rettighetshaveren burde ha avverget tapet.

Det er denne bestemmelsen som setter rammene for erstatningsordningen.

Utgangspunktet for lovforståelsen er lovens ordlyd.

Det er uproblematisk å legge til grunn at seismisk aktivitet der formålet er å lete etter olje er petroleumsvirksomhet.

Neste spørsmål er da om den seismiske aktiviteten beslaglegger et fiskefelt, helt eller delvis.

Og dersom svaret på dette er ja, blir neste spørsmål om fisket blir umuliggjort eller vesentlig vanskeliggjort som følge av denne aktiviteten.

For å kunne slå fast rekkevidden av loven må det i tillegg til ordlyden også ses hen til forarbeidene til loven.

Forarbeidene slå fast at de vanlige reglene for å kreve erstatning skal gjelde.

Andre kilder som viser hvordan bestemmelsen skal tolkes finnes ikke.

For at erstatning skal kunne kreves er det en forutsetning at det er tre grunnvilkår som må være oppfylt.

Det må for det første foreligge et ansvarsgrunnlag.

- Forarbeidene slår her fast at det foreligger et objektivt ansvar for staten.
- Videre slår forarbeidene fast at det er den enkelte fisker som kan kreve erstatning. Ved utarbeidelsen av loven ble det også vurdert om grupper av fiskere skulle kunne kreve erstatning men en falt ned på at det var den enkelte fisker som skulle kunne kreve fremme sine krav. I dette ligger at det fiskemottak, som får redusert råstofftilgang kan få erstatning. Det er også presisert at det er kun norske fiskere som kan kreve erstatning.
- Det er uttalt i forarbeidene at det først og fremst vil være aktuelt med erstatning for fiskere som driver fiske fra små fartøyer nær lang. Slik er imidlertid ikke realiteten i dag.
- Det er også anført at fiskeren må ha en klar tilknytning til området og derfor må ha drevet fiske i området over en viss tid.

For det andre er det et grunnvilkår at det må foreligge et økonomisk tap hos den som krever erstatning.

Og for det tredje må det foreligge årsakssammenheng mellom seismikkskytingen og det økonomiske tapet.

Beslagleggelse av fiskefelt.

Det er uttalt i forarbeidene at skyting med seismikk kan være en form for beslagleggelse av fiskefelt som kan gi grunnlag for erstatning. Beslagleggelsen kan skje ved at fiskeflåten rent fysisk blir hindret av seismikkskip og kabel, men det som er mest aktuelt der selve skytingen og følgene av denne medfører at det ikke kan fiskes i området.

Den første saken erstatningsnemnda fikk til behandling, som gjaldt seismikkskyting, var Quo Vadis i forbindelse med fiske i Nordsjøen i 1996.

Nemnda la da til grunn at seismikkskyting var å anse som beslagleggelse av fiskefelt, helt eller delvis, og denne avgjørelsen har deretter ligget til grunn for senere avgjørelser.

Årsakssammenheng

Det er fiskeren som må sannsynliggjøre at det foreligger årsakssammenheng mellom seismikkskytingen og det økonomiske tapet. I dette ligger at det er fiskeren som må påvise at det dårlige fisket skyldes seismikkskytingen og ikke variasjon i bestanden, andre vandringsmønstre, værforhold og manglende dyktighet hos fiskeren.

Et sentralt begrep i denne materien er skremmeeffekten. Nemnda har lagt til grunn at seismikkskyting skremmer fisken og at fisket gjennom dette har blitt umuliggjort eller vesentlig vanskeliggjort, både i tid og rom.

For i det hele tatt å kunne håndtere spørsmålene knyttet til årsakssammenheng har nemnda lagt lagt til grunn at dersom fiskefartøyet har drevet fiske innenfor en avstand på 20 nautiske mil fra seismikkfartøyet så foreligger det skremmeeffekt og følgelig i utgangspunktet grunnlag for erstatning. I dette ligger at nemnda har funnet at i disse tilfellene så er det mer sannsynlig at det er seismikkskytingen som er årsaken til nedgang i fiske enn andre årsaker.

Videre har nemnda lagt til grunn at skremmeeffekten også er til stede i to uker etter at seismikkskytingen ble avsluttet.

Nemnda baserer sine avgrensninger på den forskningen som er tilgjengelig, men er klar over at en rekke fiskere mener at dette ikke favner vidt nok. Nemnda er klar over at forskningen på området er begrenset, men avgjørelsene må likevel baseres på denne til nye og bedre resultater foreligger.

Fiskerens oppgave blir derfor å påvise at han har fisket i tilstrekkelig nærhet av området der seismikkskytingen fant sted. Posisjonsangivelser er ofte svært grove og sier lite om hvor fiskebåten har vært. Dette kan derfor være en betydelig utfordring.

Under saksbehandlingen mottar vi posisjonskart som viser hvor det enkelte seismikkfartøy har vært og i hvilken periode det har vært skutt seismikk. Dette er derfor forhold som er relativt godt opplyst.

Det som er utfordringen er å fastslå hvor fiskebåten har vært og om den har vært innenfor området som nemnda har definert som beslaglagt område. Dersom fiskefartøyet har sporingsystemer ombord vil vi kunne følge båtens bevegelser og vi legger da dette til grunn.

Den store utfordringen ligger der hvor det ikke foreligger sporingsdata. I disse tilfellene er det en like stor utfordring å behandle fartøyer likt, dersom dokumentasjonen er ulik for de enkelte fartøy. Vi har uansett valgt å legge til grunn at der fiskefartøyet har sporingsdata, så legges disse til grunn for avgjørelsen.

Økonomisk tap

Dersom nemnda kommer fram til at det er sannsynlig at fisket har skjedd innenfor et område som anses som beslaglagt i det aktuelle tidsrommet, må det fastslås at det foreligger et økonomisk tap. Det er fiskeren som må sannsynliggjøre at han har lidt et økonomiske tap. Dersom han ikke klarer dette, medfører det avslag.

I forarbeidene er det nevnt at det økonomiske tapet kan bestå av utgifter til omstilling, tapt fangsttid og tapt fangst.

Ved fastsettelsen av det økonomiske tapet har nemnda tatt utgangspunkt i fangster fra foregående år i den perioden det har vært skutt seismikk, med tillegg av perioden på to uker der det er lagt til grunn at skremmeeffekten fortsatt gjelder. At det foreligger fangster fra tidligere år tilsier i tillegg at fiskeren har den nødvendige tilknytningen til feltet. Det er de offisielle fangststatistikkene som benyttes.

Vi sammenligner deretter gjennomsnittet for den aktuelle seismikkperioden for de årene som er tilgjengelige og tar utgangspunkt i at tapet er differansen mellom fangsten som er oppnådd i perioden det er søkt om og gjennomsnittet for de foregående årene. Vi bruker som utgangspunkt de tre foregående årene, der data er tilgjengelige.

Der det viser seg at det ikke foreligger noen nedgang i fisket i forhold til tidligere år, legges i utgangspunktet til grunn at det ikke foreligger nedgang i fisket og da foreligger det heller ikke noe økonomisk tap. Dette resulterer i avslag.

Der det av ulike årsaker ikke foreligger statistikk for de foregående årene, vurderes fangster fra sammenlignbare fartøyer og i mangel av slike opplysninger benyttes av og til skipperskjønn, der vi ser at det vil være uriktig å avslå søknaden.

Gjennomsnittsfangster eller sammenlignbare fangster kan ikke brukes skjematisk i alle tilfeller. Det kan være at fiskeren har anskaffet en større og mer effektiv båt eller fisker med flere redskaper. Dette må også tas hensyn til.

Uansett hvilken metode som benyttes så vil det foreligge så mange usikkerhetsmomenter knyttet til erstatningsutmålingen at det må bli tale om et betydelig skjønnsmoment.

Tapsbegrensning.

Det er videre slik at enhver som krever erstatning har plikt til å begrense sitt økonomiske tap. Dette kan skje på ulike måter – enten ved å fiske på andre tilgjengelige fiskeslag eller i det minste å gjøre forsøk på å fiske. Nemnda har ved en rekke anledninger nektet å innvilge erstatning der det fremgår at det ikke er gjort noen forsøk på å begrense tapet. En får i det minste gjøre et forsøk og så eventuelt kreve erstatning for utgifter som har påløpt i forsøk på å begrense tapet.

Tilfeller der erstatning er nektet.

Nemnda har ved en rekke anledninger avslått søknaden fra fartøyer som har fisket utenfor fartsområdet den er sertifisert for. I disse tilfellene har vi lagt til grunn at det ikke kan kreves erstatning for tap som har oppstått ved at fiskeren har handlet i strid med sikkerhetsregler. Problemet har vært båter med en lengde på under 10,66 meter som ikke er omhandlet av regelverket. Nemnda her i disse tilfellene ikke funnet hjemmel for å nekte å utbetale erstatning, men resultatet fremstår som urimelig i forhold til båter som er over grensa og som følgelig nektes erstatning. Forholdet er tatt opp med Sjøfartsdirektoratet men meg bekjent enda ikke avklart.

Utfordringer

I de fleste møtene møter en stadig nye utfordringer og veien har blitt til mens vi har gått. Vi har måttet arbeide oss gjennom stadig nye problemstillinger som er kommet opp. Det som kan være et problem er å være helt konsekvente, slik at like saker behandles likt. Nå er det lik at de fleste saker er ikke helt like, men likevel er det viktig å holde fast på de prinsippene som er trukket opp tidligere. Det er likevel ikke til å unngå at vi får høre at vi har foretatt forskjellsbehandling. Dette er i så fall ikke bevisst, og vi prøver å unngå dette så langt det lar seg gjøre.